

Sayı (Number): 1

Türkiye'nin Su Politikaları

Zekâi Şen

Şubat (February) 2017
İstanbul - Türkiye

SU POLİTİKALARI KÜLLİYESİ
TURKISH WATER FOUNDATION
WATER POLICY FACULTY

SU POLİTİKALARI BÜLTENİ : SAYI 1

Türkiye'nin Su Politikaları

Zekai ŞEN

©2017 SU VAKFI

Tüm yayın hakları anlaşmalı olarak Su Vakfı'na aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir, izinsiz çoğaltılamaz, basılamaz.

Basıma Hazırlayan :
Muhiddin YENİGÜN

SU VAKFI

Libadiye Cad. Doğanay Sokak No:6 Kat:4 Üsküdar İstanbul
Tel: (216) 412 3383 - Faks: (216) 412 3390
suvakfi@suvakfi.org.tr - www.suvakfi.org.tr

Türkiye'nin Su Politikaları

Zekai Şen,

Su Vakfı, Mütevelli Heyeti Üyesi

Üç kelimedenden ibaret olan bu başlığın anlamını ülkemizin geleceği açısından açıklamak ve buna göre uygulamaya yönelik planların ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu kelimelerin her birinin ayrı anlamı olmasına karşılık, üçü bir araya geldiğinde dünya ve ülkemiz gündeminde çok tartışılabilir olabilecek bir konuyu ortaya çıkarmaktadır. Şimdilerde ülkemiz tarafından tam olarak kavranılmamış olan bu üç kelimenin ifade ettiği anlam, gelecekte değişik güç odakları tarafından temcit pilavı gibi ortaya atılarak, ülkemizle ilgili bazı yaptırımların ortaya konulmasına bile sebep olabilecektir. Konunun önemini şimdiden kavramak ve gelecek planlama ve uluslararası olabilecek tartışmaların buna göre hazırlıklı bir şekilde yönlendirilerek karşılanması için aşağıda belirtilecek noktalar iyi değerlendirilmelidir. Böyle bir değerlendirmede duygusal davranışlara değil de, bilimsel gerçeklerin ülke için en iyi (optimum) işletmeleri, ulusal ekonomiyi, sosyal yapılanmayı, uluslararası politikaları ve bölgesel komşuluk ilişkilerini, akılcı olarak yapmak ve sunmak gerekmektedir. Her ne kadar su, uluslararası bir ekonomik varlık haline bürünmekte ise de, politik çıkarlara bir esas teşkil etmesi bakımından öncelikle ulusal değerlendirmeye bilimsel olarak yaklaşmak gerekir. Politika, bilimsel esaslar sağlam olduğu sürece geçerliliğini koruyarak olabilecek sorunların diğer açılardan da

uygun hale getirilmesi için günün şartlarına göre geliştirilerek çözüm verebilir. İşte bu açıdan yazımızda öncelikli olarak ülkemiz için suyun bilimsel önemine değinilecektir.

Türkiye jeopolitik konumu nedeni ile Avrupa ve Asya kıtaları arasında Balkanlar, Kafkasya ve Orta Doğu'ya yakınlığı bakımından stratejik öneme sahiptir. Ancak, gün geçtikçe ülkemizin bu özelliğine, güneyinde kalan ülkelerin su bakımından daha sıkıntılı olmaları dolayısı ile supolitik (Hidropolitik) durumda katılmaktadır. O halde, suyun ülkemiz için politik değerinin ne olduğuna başkalarından önce, bizim karar vererek bunu uluslararası platformlarda gerektiği zamanlarda savunmamız yerinde olur. Aksi takdirde, dışarıdan gelecek ve adil olduğu savunulacak fikirler bile ülkemizin çıkarından ziyade, batılı ülkelerin emperyalist arzularını karşılamak durumunda olabilecektir. Aslında bir ülkenin doğal kaynaklarına sahip çıkabilecek kadrolarının her zaman tam alarm durumunda çalışması uygundur. Değişik dış güç istek ve politikaları karşısında ulusça hangi senaryoların çıkarlarımızı en iyi biçimde koruyacağı hakkında bilgi, bilim ve uygulama halinde bulunmamız gerekir. Bu hedefe ulaşabilmek için aşağıdaki temel noktalarda yoğunlaşan konulara öncelikli olarak ağırlık verilmesi gereklidir.

1. Ülke su kaynaklarının yerüstü ve yeraltı envanterlerinin çıkarılarak za-

manla bunların güncelleştirilmesine önem verilmelidir,

2. Ülkenin değişik yörelerindeki su kaynaklarının zaman ve alan bakımından dağılımları birbirinden farklılık göstereceğinden, kıyaslamalı olarak nelerin daha su zengini yöreler olduğu sayısal olarak belirlenmelidir,
3. Şimdiye kadar değişik yayınlarda kabaca verilen Türkiye su potansiyeli sayısal değerlerinin mutlaka güncelleştirilmesi ve bununda global bir değer yerine, yöre ve hatta şehir sınırları içinde kalacak biçimde biçimlendirilmesine gidilmeli,
4. Geçmiş yılların su ile ilgili tüm ölçümlerinin basit ve ülke iklim, jeoloji, hidroloji ve hidrometeoroloji karakteristiklerine göre modellerle benzetimlerinin ve geleceğe dönük tahminlerinin yapılması, gereklidir.

Su politikasının bir diğer önemli konusu eğitimde su mühendis ve uzmanlarının sadece uluslararası su bilgileri ile teçhiz edilmesi değil, ülke su sorunlarının iç ve dış ölçeklerde gerçek durumunun kavranması sağlanmalıdır. Yoksa yabancı uzmanların rapor ve planları ile su kaynaklarımızın bilimsel esaslı politikalarının yapılması, onların zaten kendi çıkarlarına göre düşündükleri gelecekteki hedeflerine yardımcı olmaktan başka bir işe yaramaz. Bu bakımdan aşağıdaki noktalar doğrultusunda su eğitimine önem verilmelidir.

1. Su ile ilgili yüksek eğitimdeki ders kitaplarının nerede ise tamamı bilimsel ve teknik konulara yabancı kaynaklardan tercüme alıntıları ile ağırlık vermektedir. Hâlbuki Türkiye gibi yıl boyu akışları olan nehirlerle sahip bir ülkenin öncelikli olarak bu nehirlerin havza özellikleri ile su potansiyellerinin iyi bilinmesi gereklidir. Türkçe su bilimi (hidroloji) kitaplarının kavram, yöntem, simge ve misaller bakımından tamamen dışarıya bağlı olduğu görülür. Burada bilim her yer için gerekli olduğundan aynı yöntemlerin bizde

de kullanılmasında bir mahzur yoktur denilebilir. Bu genelde doğru olmakla beraber, Türkiye'deki su kaynaklarının çeşitliliği karşısında bazı teknik ve yöntemlerin ülkemize en azından doğru biçimde uyarlanması veya yenilerinin geliştirilmesi,

2. Yüksek eğitimde sadece ülke su kaynaklarının fizik büyüklükleri ve bunlarla ilgili çalışmaların yanı sıra suyun geleceği, politikası, ekonomik değeri, kullanım hukuk dayanaklarının neler olduğu, tarih boyunca su çatışmalarının neden çıktığı, olağanüstü (harp, terör, vb.) durumlarda nasıl yaklaşımlarda bulunulacağına tespit edilmesi,
3. Sadece yüksek eğitilmiş değil, eğitimin her kademesinde su konularının önemine değinilmesi ve yetişecek elemanların değişik kadrolarda görev yapmasının temin edilmesi gereklidir. Bu şekilde dereceli olarak yetişmiş elemanlar arasında bilgi akışını temin edebilecek bir ortamın tesis edilememesi halinde, herkesin bilgisi kendisine kalır ki, bu da su sorunlarının yabancı uzmanların eline kolayca geçmesine sebep olabilir. Maalesef, böyle bir durum benim 1994 sonrasında İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ)'ye yaptığım danışmanlık sırasında üzümlere gördüğüm bir gerçeği burada söylemeden geçemeyeceğim. İstanbul Master Plan çalışmaları sırasında odaya gönderilen çok ciltli hazırlanmış planların onaylanmasından önceki son aşamasında, İstanbul'un hidroloji, jeoloji, yerüstü ve yeraltı su kaynakları ile ilgili bilgilerin ne kadar ayrıntılı olduğunu görünce, biz neden böyle bir ayrıntılı çalışma yapamayalım diyerek düşünürken, o sırada yanıma İSKİ'de uzun yıllar çalışmış olan bir mühendis arkadaş geldi ve durumu kendisine açıkladığımda, aldığı cevap belki de bugün bile ülkemizde geçerli bir gerçeği ortaya çıkardı. Mühendis bana hocam, bunlar arazi çalışmalarını bile göstermelik olarak yaptılar, çünkü tüm bilgileri onlarla çalışan Türk eleman-

lardan tercümanlar vasıtası ile teker teker aldılar. Raporlarında aslında bizim olan bilgileri koyarak ve İngilizce yazarak milyonlarca dolara bizim bilgilerimizi bize sattılar dedi. Maalesef, bu duruma düşmüş olan toplulukların değil su kaynakları, tüm kaynakları yabancıların elinde ayrıntılı olarak bulunur. Onlarda istedikleri senaryoları politik çıkarları doğrultusunda ortaya koyarak, 'böl ve hükmet' ilkesini rahatça ortaya koyarak istediklerini yaptırabilmektedirler. Bu bakımdan eğitim sadece bilgi edinilmesi değil, edinilen bilgilerin bilimsel üretkenliğe dönüştürülmesi yanında, bilgi paylaşımının ülke çıkarları için gerçekleştirilmesidir,

4. Su konusu her ülkenin kendi özel iklim ve toprak örtüsü şartlarına göre şekilleneceğinden, gelen yabancı uzmanların hemen hepsi, önce gerekli temel bilgileri değişik kişi ve kuruluşlardan toplayarak, sonra bu bilgileri bilimsel ilkeler veya satır aralarında kendi çıkar ilkeleri doğrultusunda yazarak ve sunarak beğeni ve proje kazanmaya çalışırlar. Bu bakımdan yapılacak çalışmaların bilimsel çıktılarını uluslararası topluluklara yansıtarak ülke bilimine katkıda bulunmak ve pratik çıkarımların ise ülke içinde kalarak uygulanması ve bazılarının devlet sırrı olarak saklanması yararlıdır,
5. Eğitim denince sadece üniversitelerden beklentilerin olması çok yanlıştır. Asıl beklentilerin üniversite sonrasında pratikte çalışanlar tarafından ortaya konulması ve üniversitelerden bu pratikte çalışanlara zaman zaman kısa kurslar ve meslek içi eğitimlerle yeni ve modern gelişme bilgilerinin verilmesi beklenmelidir. Yoksa pratikte çalışanları sadece yabancı ülkelerde yapılan bu tür kısa eğitim faaliyetlerine göndermek, ancak kâğıt üzerinde özgeçmişlere katkıda bulunur, pratik yararı ise son derece az olabilir. Bunun en önemli sebebi, pratikte çalışanların konuları anlayacak dil olarak sadece

Türkçeye sahip olmalarıdır. O halde, eğitim Türkçe yapılarak bilgilerin aktarılmasına çalışılmalıdır.

Su sorunlarının bir diğer önemli konusu da, her şeyi sadece sivil toplumdan beklemek değildir. Politikaların sonunda özellikle uluslararası alanlarda bir gün karşımıza sıcak tartışmalar şeklinde çıkabileceği göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, ordunun da bu konularda en azından su bilgi merkezleri ile ilgili oturumlar yaparak en üst düzeyde gerçek bilgilere sahip olması gerekir. Ordu da özellikle ülkemiz su sorunlarının sosyal, politik ve askeri sorunlarının neler olabileceği ile yakından ilgili bir birimin bulunması yararlıdır. Bu birimin mutlaka bilimsel çalışması gerekmez, ama istendiğinde bu yöne yöneleceklerin bulunması ile ordu içi su eğitimine de ayrıcalıklı önem verilebilir. Su politikalarının bir ayağı da sonunda orduda bitebilir, bitmese bile böyle bir durum ülkemiz için önemlidir.

Bazı müttefiklerimizin su politikaları için bir gün karşımıza gayrı-müttefik olarak çıkabilecekleri asla akıldan uzak tutulmamalıdır. Özellikle, Orta-Doğu'daki son gelişmeler ve önceki Arap-İsrail su savaşlarının alanlarının daha büyük ölçeklere taşınmayacağına kimse garanti veremez, ama bu ölçeklere gelme eğiliminde olduğuna ve bazı güç merkezlerinin istedikleri anda bunu gerçekleştireceklerine nerede ise normal her kişi görebilmektedir. Bu bakımdan komşu ve müttefiklerimizle olabilecek böyle bir ortamda suyumuzun her türlü bilimsel ve özelliklede politik senaryolarının ülkemiz tarafından ayrıntılı olarak bilinmesinde ülke çıkarı için yararlar vardır. Bu konuda temel bilgilerimizin yabancılarla göre eksik olması durumunda, gelecekteki bazı beklentilerin ülke menfaatine uymayabileceğini şimdiden görmek için kâhin olmaya gerek yoktur.

SU VAKFI

Libadiye Cad. Doğanay Sokak No:6 Kat:4 Üsküdar İstanbul
Tel: (216) 412 3383 - Faks: (216) 412 3390
suvakfi@suvakfi.org.tr - www.suvakfi.org.tr